

Sic Manuel *romo 1. summae*, c. 37. n. 2. Perez, in proemio ordinam. 9. 10.

24 At verius est esse licetum; etiam ad vendendum; quia quod dives accipit in usum calefaciendi, hoc pauper accipit in usum venditionis, ut inde vitam transfigat: item quia hoc cedit in usum totius populi, cum non omnes possint adire sylvam ad cingendum. Sit tenet *Salon conclusus*, t. 1. Mercado ubi supra citata, & alii docti neoterici.

25 Quarto nota, quando dicetur magna strages ad hoc, ut illam faciente scindendo ligna tecatur restituere: dicendum enim est in his statutis prohibentibus causam lignorum & venationem, non esse attendendum gravitatem, vel levitatem materie absolute, & in se jucundando, quantum talis res valet; quia res haec non sunt sub dominio aliquo cuius est repubica, sed sunt totius communis; quare attendendum est domum totum communis illarum. Pro hac parte est *Salon iomo 1. de iust. tract. 2. disp. 58. pag. 278.* ubi dictum debet esse extraordinarium damnum, & pag. 278, dicit hae: Ad damnum datum notabile sit, arboris perdentis, atque omnibus circumstantiis, ex indicandum nam aliis sylva est medica, & admodum pars solis concepti facultas ad scandenda ex ea ligna, censetur minor quantitas, quam ab utilitate ex raffinatis, & facile concedi solit sylvicella. Et *Ledesma*, tr. 2. g. 62, art. 3. fol. 326. p. 1. *conclusus*. Angles *Aragon*, tr. 2. g. 62, art. 3. fol. 326. p. 1. *conclusus*. *Cord. Ledoric*, 2. p. materia de restitu. q. de cedentibus ligna, f. 236. *Cord. summa*, q. 71. *Ledesma*, 1. p. *infract. novi*, c. 149. fol. 338. *et sequentia*, *Covarr. g. præf. c. 37. n. 2. ubi dicit probat dominum foli habere dominium harbarum, & lignorum: & facit etiam *Navarr. lib. 3. de restitu.* c. 1. n. 300. ubi dicit non esse eadem ratione de feris nutritis in nemore, & de herba, & lignis; quia hi fructus jam sunt apprehensi & appropriati, quod de feris liberis lecūt est dicendum.*

33 Nota primo, quod aliqui ex his Doctoribus limitant hanc sententiam, nisi ex presumpta voluntate domi colligatur nolle restitutio, sed sola pena contentum esse: quod ex iure dependat. Unde si quando aliquis deprehenditur, solūm foli exigit ab eo pena, non vera aliud ulterius pro domino, & is nihil amplius pro domino tenetur restituere. Sic *Metina*, *Ledoric*, *Lopez*, *P. Molina ibi*, pag. 379. *Soto*, *Ledesma*, ibi. Addit *P. Molina* quod si non deprehendatur, tenetur restituere damnum, nisi presumptio sit oppositum voluntatis domini; ac ceferat haec obligatio, quando dominus fecerit, qui cedant ligna, & tamen iusteretur, vel saltu damnum nullum exigeret, et haec queratur, & minus iader.

34 Secundo nota, quod haec sententia idem omnino dicte est pacente sua pecora in pascui vestis, quod scindente ligna: unde tenet, quod qui communis loca sibi cum aliis ad pallum communia depositat contra prohibicionem: non tenetur restituere, sed tantum ad penam, si damnetur: nisi damnum valde notabile inferat, & idem si qui sunt ex vicinis oppidi, mutuo depacete soleant communia oppidum pascua: at si aliena sine pascua, tenetur pacientis restituere, & peccat mortaliter: & probat Doctores hujus sententiae iidem rationibus. Sic *P. Molina ibi* *disput. 39. conclusus*, 2. c. 6. *Soto* & *Ledesma*, *ibidem*; *Ledoric*, *Lopez*, c. 1. 149. fol. 338. *et sequentia*, *Covarr. g. 263*; *Metina ibi*, fol. 3. *etiam* *disputatio*, in fine. *Castro*, & *Awendano*, ibi.

35 Secunda sententia fatis probabilis (licet prima probabilitate sit) tenet cedentem ligna ex tali, nemore proprio aliquis communis, vel privati, quando ab ipso non est plantatum, vel a suis majoribus, nec peccare, nec tenere restituere, nisi magnam stragem faciat; sed tantum ad penam post judicis sententiam, sicut diximus de cedentibus ligna, ex sylva communis. Probatur primò, quia nec Rex, nec repubica transversis sylvam in ipsis privatim, dedit illi majus ius, quam ipsi Rex, vel repubica habebat: at quando sylva erat communis, cedentes tantum tenebant ad penam: ergo. Secundò, quia si à principio, quando facta est divisio, & appropriatio rerum, facta est etiā hanc conditione, ut si aliquis cedentem ligna in praedictis sylvis, non tenetur restituere, sed tantum ad penam post sententiam judicis, proculdubio habebat verum haec sententia, at talis conditio videtur apposta à principiis divisionis rerum, vel posita, ut patet ex iuri; nam (ut dicit *Navarr. lib. 3. de restitu.*) confutato ferè ubique terrarum est, ut id licet abique peccato, & restitutio, cum obligatione subiungi pennam, si deprehendatur. Et *P. Molina auctor contrarie sententia disput. 58. pag. 379.* fateatur regulariter cedentes solūm damnum ad pennam, non aut ad restitutioinem damni: ergo. Nec obstat quod dominus possit vendere licentiam pacendi, & cedentem ligna, quia vendit, vel locat ius quod habet, nempe quod impunit id possit facere, licet etiam potest vendere ius venandi in uno fundo non circumdatum; cum tamen secundum omnes non sit dominus ferarum. Sic tenet *Navarr. in tract. de legge parciali*, qui habetur in fine cedentiorum antiquorum. *Navarr. an. 33. usq. ad 40.* *Salon* 2. 2. g. 62. ar. 3. fol. 747. *et sequenti*, *Banres dub. 4. Enriquez*, lib. 7. de indulg. c. 35. n. 7. juncto commento, littera C. & nonnulli docti recentiores magistrorum.

36 Hanc sententiam limita, nisi nemus humana industria est circumdatum, tunc enim scindens ex eo ligna tenetur restituere: quod certissimum est, nam teras in tali nemore

n. 1. *P. Molina ea disput. 59. conclusus*, 3. & 4. *Manuel*, *Cord. Ledoric*, *Lopez*, *Greg. Lopez*, *Awendano*, *Burgos*, n. 507. 508. citati in secunda conclusi, *Pallacio*, lib. 2. de contraci, cap. 9. prope finem.

37 Secundo nota, idem quod dictum est in hac secunda sententia, de scindente ligna in nemore alieni domini non circumdato, scilicet non peccare, nec tenetur restituere, nisi magnam stragem faciat, dicendum est de intromittente pecora ad pacendum in prata non circumdata aliquis communis, vel privati. Patet iidem rationibus, & tenet *Navarr. lib. 3. de restitu.* fol. 749. *Banres ibi*, & docti neoterici.

38 Tertiò nota, idem omnino esse de fructibus arborum sylvestrium: ubi enim licet sine peccato, & obligatione restituendi cedere ligna, licebit à fortiori colligere hos fructus, ut glandes, &c. quia eadem militat ratio: immo maior pretiunt ipsa ligna. Sic *Salon ibi*, *conclusus*, 5. f. 749. *Banres ibi*, & nonnulli docti magistri.

39 Tertium dubium sit, an dominum oppidum possit frax pacum communis, eisque sylva: scindendo ex ea ligna ad suos usus quotidianos, ac intromittendo sua pecora in pascua communis.

40 Sit prima conclusio: dominus aliquis oppidi, villa, & castri habens in ea jurisdictionem etiam civilem, & criminalem, nullum habet ex hoc iure dominium in pascuis, & nemoribus publicis illis; sed haec pertinet ad universitatem, & sub eius dominio censetur. Sic multas leges, & multis Doctores allegans tenet *Covarr. g. præf. c. 37. n. 1. Metina*, fol. 2. *et seq.* *etiam* *disput. 59. conclusus*, 3. fol. 382. *Vallisoletana*, *probante de iure embrytico*, q. 8. n. 40. per plures. *Palacio lib. 2. de contraci. c. 9. proprie finem*, f. 165. unde (inquit) dominus emens a Rega haec oppida, non emit eo ipso haec communia oppidi bona, sed jurisdictionem, & tributa Regi.

41 Secunda conclusio: si dominus non sit incola, seu habitator oppidi, cuius dominium habet, non potest fruipacuus, vel sylva illius oppidi, licet nec alii extranei. Ratio, quia haec ad habitatores tantum pertinet, non ad originarios, si alii dominicum habent, ut patet ex *ibidem*, q. 28. p. 2. 23. *Ca todo home, que fuerit morador puede usar de todas estas cosas dichas*, & tenet ibi *Greg. Lopez*, *verific. Com. a los*. *Nec potest (inquit Greg. Lopez.) dicere contra regulas juris communis in pluribus locis habere dominium, cum ibi non se equaliter collocet. Nec obstat quod dicunt glossi, et iudicantes, omnes principes, & magistri, ob quod quicunque habeat in unci parte habent principalem domicilium, quia legum in aliis respectibus, & non in tangente communis, in his eum inserviantur ex locis, ubi inhabitant, & principalem larem habent, ut ibi declarat *longentius*, Haec *Gregorius Lopez*, & idem, quod scilicet requiratur ibi habitare, tenent etiam *Awendano*, lib. 1. *Pratorum*, c. 4. n. 25. *Covarr. g. 37. n. 1. Manuel*, *romo 1. summae*, c. 4. *Ledoric*, *summa*, q. 118. *Ledoric*, p. 1. *infract. novi*, c. 150. *Burgos de Paz*, relate ad ultramque partem disputata, 1. p. *legis 3. Tauri*, à n. 432. tenet hoc n. 492. 509. 510, quod ampliat *Greg. Lopez ibi*, & *Burgos ibi*, n. 492, licet monasterium, vel Ecclesia habeat dominium talis loci, tantum enim habet ius civis, ubi est situate, & referit *Greg. Lopez ibi* ad hoc *Barcelonam*.*

42 Limita conclusionem, nisi dominus oppidi suis pecoribus immorabitur nisi fuerint pascuis, nemoribus ac montibus suorum oppidorum, licet in illis non inhabentur, & hoc in terris, in quibus ea confundito invalidus, & non in aliis. *Burgos* alias referens *ibidem*, 493. 509. 510. ubi addit confundit hanc novissimis plerique sententias jam esse intermisit.

43 Hinc sit, quod incola, seu habitator ad hunc esse.

Quam ut possit fruipacuus, & sylva oppidi, dicitur, qui cum familia inibi habitat, tocam ius faciens, & omnia alia que incola ibi facere conveierunt, l. 1. s. 1. habitar, ff. de his quod dicitur. *Baldus* multos referens, quem referit, ac sequitur *Burgos ibi*, n. 464. 465. 466.

44 Natura prima, non haec est, ut dicatur incola esse originarii loci, nisi ibi habitat, ut probavi *supra* hoc tertio dubio, q. secunda conclusio. Nec quod habeat, ac si esset vicinus, hoc enim operatur alios effectus: at licet actu non commoretur, si tamen habeat ibi suum domicilium cum omnibus bonis suis, morari videbitur, & ut incola reputabitur, ut bene *Bart. l. 1. s. 1. n. 7. ff. de lib. agn. 6. Haec Awendano*, lib. 1. *Pratorum*, c. 4. num. 25, in noviter superadditis.

45 Secundo nota: quod incolatum nomen, hac in re non est fumendum late propter damnum, quod veris habitationibus imminet. Sic *Covarr. g. præf. c. 37. n. 1.*

46 An vero si vicinus extimur à civitate quodam jurisdictionem, & subiectum aliqui domino, vel coronae regie, possit utrū pascuis, & communis nemore civitatis, & habere officia solita distribuit inter cives, consule *Covarr. g. 37. n. 7.*

47 Tertia conclusio. Talis dominus si habitat in suo oppido, potest utrū pascuis publicis, & nemore oppidi, ut habitator, & incola illius loci: patet, quia non debet esse peioris conditionis, quam alii incolae. Sic *Covarr. g. 37. n. 7.*

D U B I U M . II.

*An iudex, cui custodes agri aliquod damnum de
nunciant, si id ille notificari non facit parti
damnificatae, ut sibi satisficeri expo^ccas, sed so-
lum damna ad panam, tenebitur compen^sare
parti damnum, vel hoc illi notificari facere,
ut satisfactionem petat?*

Q Uod non teneatur, facit quia iudex argui nequit de
negligentia, nisi fuerit requisitus à parte, ut bene
Matiens lib. 5. recipil. tit. 7. lib. 10. gloss. 12. num. 2.
& multis referens Aucto cap. 1. Petrus gloss. lib. num. 43. &
expressè colligit ex 4. ut fundus, si communis dividendo,
ubi sic dicitur, in fundus hereditarius fundo non hereditario
seruit, arbitrio disponere non posse, quia ultra id, quod in ju-
dicium deducit, excedere potest, iudicis non potest. Item
facit, quia officium iudicis non procedit nisi partis peti-
tione, l. 4. §. 6. hoc autem iudicium, si de domino infuso, adeo
ut si iudex aliquod debet facere, intelligitur, si à parte
petatur, ut latifundis multis citatis proteguntur Grat. reg.
329. ergo cum pars hic nihil petat, ad nihil teneatur
iudex.

2 Ceterum dicendum est teneri iudicem facere intimi-
xi parti ut exigit, si velit damnum. Probatur, qui iudex
videns damnum inferri, & non impedit, tenetur resili-
tuere, quia tenebat ex iustitia impedit, ut docent omnes
Doctores de non obstante, & tacente. Sed aliquis re-
spondere poterit hoc locum habere antequam damnificat.
Hoc non obstat, quia damnum, dum non reparatur, tem-
per est in fieri, & semper alter dicitur, & inferre
damnum, & sic cùm iudex teneat ex officio impide-
re damnum, & hoc est damnum, quod parti fit, videtur, &
scientie iudice, & non impedit, intimante parti ad hunc
exigat, dicendum est teneri resiliere: & sic *Navar. lib. 4. de ref. cap. 4. num. 12.* dicit teneri resiliere miseri-
tatem iustitiae non impeditum damnum postquam datum
est, vel non admittentem, ut recuperetur. Et *Navar. lib. 4. de ref. cap. 4. num. 12.* dicit iudicem, qui non
facit parti damnum resiliu, teneri resiliere. Secundo
probatur, quia respublika custodes non ponit ob iudicium,
vel custodium emolumenitum, qui duas tertias partes acci-
piunt, sed ad evitanda dama, que particularibus in suis
prædictis inferuntur: ergo iudex ex officio tenetur curare,
ne evitentur, puniendo delinquentes, & intimante parti,
ut petat satisfactionem. Tertio, quia minus delinqiu-
culos, qui damnum inferentem non denuntiat, quam iudex,
qui contra tamē denunciatum non procedit; & tandem de
custode teneat omnes teneri refarcire damnum illatum
parti, hinc, hinc de pena sint opiniones: ergo à fortiori
iudex, qui non adhibet diligenter, ut hic resiliat dam-
num, tenebitur ad damnum. Nec obstante adducta in con-
trarium, quia hic iudex non procedit ex officio, sed re-
quisitus à custode, cui vices suas committit respublika ad
denunciandum damnum; & hoc duplicita fine. Primus, & po-
ssimus, ut dama reficerentur, & vitarentur in posterum.
Secundus accessorius, ut delinquens puniatur, ut sic mo-
re pena cestet a domino. Non obstat etiam secundum ar-
gumentum, quia hic non dicimus quod iudex teneat fa-
gere, ut parti fit, hoc illa non petente, sed tantum
ut illi intemperie, efficer, ut si satisfactionem voluerit,
expofcat. Sic etiam vixit est cuidam Jurisperito admodum
dodo, quem ego consuli.

3 Secundo dico, quod si iudex bona fide omisit hastenus
facere prædictam intimationem, eo quod videtur in praxi
observari, illam non fieri, aut quia eius Affectus, vel Ju-
xiperitus sic illi consoluntur, tenetur nunc circa præteri-
ta remedium adhibere, faciendo nunc partibus intimari,
ut si voluerint, expofcant; in calo vero, que hoc effe-
re non posse, eo quod sciri non potest, quia sunt partes
damnificatae, excusatib[us] à restitutione ratione bona fidei,
sicut in simili dicit *Salon. 2. 2. quæf. art. 7. cons. 5.*
pag. 906. de judice remissitate penam, ut non ob id tenebat
damnum credens bona fide, non ob id teneri eam re-
siliere: & ratio est, quia hic non tenetur ratione rei ac-
cepta, cum illi habeat apud fe, nec factus sit ditor,
nec ratione iniuste acceptio[n]is; ab ea enim excusatib[us]
qua fides.

D U B I U M . III.

*An teneatur dominus de domino dato per pro-
prium servum, vel per propria animalia circa
omnem domini culpam.*

*S*upponendum est quid iure statutum sit in hoc, est
enim statutum, quod si culpa domini animal damnum
dedit, tenetur dominus totum damnum refarcire; & si

militer quando servus culpa domini damnum dederit, te-
netur dominus totum damnum refarcire: quando vero si-
ne culpa domini, tenetur dominus dare animal, vel ser-
vum, vel solvere damnum, ita quod in hoc calo licet
damnum sit multo magis, satisfaciat dominus, qui in nu-
la fuit culpa tradendo animal, vel servum: & hoc ap-
pellatur actio pauperiei, quando vero intervenit culpa,
dicitur actio noxalis. Sic expressè de servo disponitur,
quando furatur, vel quodvis aliud damnum dat, *inf. de
noxal. action. 6. 1. & 1. si servus, C. de nosca. action. 1. 2. si
de noxal. 1. 4. tit. 13. p. 7. 1. 5. tit. 13. p. 7.* Et domo
autem per animalia, habetur c. finali, de injur. & damno
dato, & *inf. 9. 1. ubi exprimit dictum id est, five quadrages*

cod.

9. 4.

repetit

damnificantem

per servos,

*vel animalia incul-
patæ*

*teneri ad damnum, vel tradere servum, aut anima-
li.*

*Et ibid. 3. tenet contra Angelum, quod dominus debili-
tate pacens has columbas, tenetur de domino per illas illa-
tas, vel tradere columbas, licet in nulla sit culpa.*

5 Secunda sententia docet has leges obligare in conscientia

secunda

et

in

conscientia

ante

sententiam

&

in

conscientia

post

sententiam

et

